

Інститут
Економічного
Лідерства

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

Пропозиції щодо реформування від
Інституту Економічного Лідерства

Наші пропозиції також оформлені у вигляді порівняльної таблиці для майбутнього законопроекту.

Доступ за посиланням:

<https://shorturl.at/HPGyh>

Про Інститут Економічного Лідерства

Інститут Економічного Лідерства – це український аналітичний центр заснований експертами з 5-річним досвідом адвокації реформ. Зокрема, ми сприяли відкриттю ринку сільськогосподарської землі та дерегуляції. Окрім цього, Президент Інституту Економічного Лідерства – Михайло Лавровський – входить до складу РГК БЕБ.

Наша місія – підвищити економічну свободу та покращити бізнес-клімат в Україні. Для цього ми виступаємо за проринкові реформи та вивчаємо фактори економічного зростання.

Наше бачення – це країна, де бізнес вільно розвивається та є основним рушієм економічного розвитку. Країна, якою керують відповідальні лідери, що перебувають у постійному діалозі з громадянським суспільством.

Наші проєкти:

Дерегуляційна кампанія. Ми розглядаємо та вносимо пропозиції щодо оптимізації та скасування регуляторних інструментів у митній та податковій галузі. Ми дотримуємося принципу Кахи Бендукідзе: «Чим більше бюрократії, тим більше корупції».

Адвокація реформи Державної митної служби та Державної податкової служби як одних з генераторів корупції в Україні.

Economic Freedom Forum – щорічна подія, яка є майданчиком для обговорення ідей, що сприяють збільшенню економічної свободи. Крайній захід охопив понад 300 учасників. Серед експертів, що долучилися – старший економіст CASE: Ukraine Володимир Дубровський, Голова РГК БЕБ Тарас Котов, підприємця Яна Матвійчук та віце-президент Atlas Network Tom Palmer.

Під час формування пропозицій змін до митної та податкової системи, Інститут Економічного Лідерства спирався на думку громадськості, виміряну у незалежних соціологічних опитуваннях.

До прикладу, висновки крайньої хвилі опитування «Митний індекс» у 2023 році, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією та DHL Express в Україні, свідчать^[1], що бізнес найбільше відзначає як проблеми для себе:

- корупцію;
- бюрократію;
- коригування вартості товару з боку митниці.

У цьому документі ми деталізуємо ці проблеми та пропонуємо їхнє законодавче і інституційне вирішення.

[1] European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/biznes-pokrashhyv-otsinku-mytnoyi-sfery-v-ukrayini/>

ПРОБЛЕМА 1:

Недоборочесні очільники територіальних органів виконавчої влади, що здійснює державну митну політику, та наявність контрабандних «кланів».

Експерти відзначають тенденцію, що бізнес, орієнтований на експорт, зазвичай демонструє кращі результати діяльності порівняно із тим, що діє лише на внутрішньому ринку^[2]. Українська держава безпосередньо зацікавлена в покращенні становища бізнесу під час війни. Тому взаємодія бізнесу, особливо орієнтованого на експорт, з Державною митною службою (ДМС) має ґрунтуватися на засадах співпраці, а не карального підходу.

Презумпція винуватості бізнесу та численні непорозуміння з ДМС є наслідком корумпованості органу. На необхідності його реформування для викорінення корупції неодноразово наголошували міжнародні партнери, а також МВФ, Світовий банк.

[2] Експортна орієнтація та її вплив на реструктуризацію підприємств в Україні. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.
URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/working_paper

Однак мотивація влади реформувати митницю має ґрунтуватися не лише на необхідності отримання міжнародної допомоги, а і на стратегії щодо поліпшення бізнес-клімату.

Філософія реформ в усіх фіскальних органах має полягати в тому, що бізнес не є за замовчуванням недоброчесним задля досягнення своїх цілей. Бізнес є одним з рушіїв економічного зростання і так само, як і українська держава, зацікавлений у добробуті України.

Зміни до Митного кодексу України, ухвалені 23 вересня 2024 року Верховною Радою України, які передбачають повне кадрове перезавантаження, є позитивним кроком у цей бік. Утім, ми хотіли б звернути увагу на проблему корупції саме в територіальних органах центрального виконавчого органу.

Згідно з дослідженням Економічної експертної платформи, втрати бюджету від «сірого імпорту» та контрабанди **зросли з 80-150 млрд грн до 120-167 млрд у 2023 році**. Одними з найбільш резонансних прикладів є Закарпатська, Чернівецька, Волинська та Львівська митниці.

Концептуальна пропозиція вирішення проблеми:

Вирішення проблеми є комплексним і потребує також злагодженої співпраці органів безпеки – СБУ, РНБО, НАБУ, а також не є можливим без перезавантаження БЕБ та його перетворення у аналітичний орган. Обмежуючись аспектом реформування митниці, ми пропонуємо, щоби очільників територіальних підрозділів обиралися кадровою комісією на конкурсних засадах.

Пропозиція передбачає процедуру незалежного обрання керівників територіальних органів та додаткову перевірку їхньої можливої причетності до корупційних злочинів.

ПРОБЛЕМА 2:

Відсутність громадського контролю над роботою Державної митної служби.

Відсутність цивільного контролю не стимулює ефективність роботи державного органу та є чинником його корумпованості. Попри радикальне кадрове перезавантаження, без наявності впливу від громадськості, Державна митна служба не є до кінця підзвітною громадськості та прозорою. Тому створення цього механізму має бути наступним кроком реформування органу.

Концептуальна пропозиція вирішення проблеми:

Сьогодні інституції контролю з боку громадськості мають зокрема БЕБ, НАБУ, ДБР тощо. Створення Ради громадського контролю було складовою реформування найбільш проблемних з точки зору корумпованості та неефективності державних органів.

Враховуючи цю та попередньо описану проблему, яка стосується корупції, Інститут Економічного Лідерства пропонує створити Раду громадського контролю при центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну митну політику.

Пропозиція також передбачає уточнення вже наявної норми у реформованому Митному кодексі України, а саме – формування та перегляд ключових показників ефективності роботи митниці. Показники не мають ґрунтуватися на каральному підході та презумпції вини платника податків, адже це породжуватиме додатковий тиск на бізнес і бюрократію. Саме тому показники мають розроблятися та контролюватися Радою громадського контролю, бути абсолютно прозорими для бізнесу та регулярно оновлюватися у вигляді інтерактивного дашборду на офіційному сайті Державної митної служби. Наприклад, KPI – кількість викритих схем «сірого імпорту».

Говорячи про репрезентацію інтересів громадськості, в Україні наразі функціонує Рада підприємців при Офісі президента. Однак вона не дає відчутних результатів і є радше популістичним рішенням.

Тому ми переконані, що подібні органи мають бути не просто дорадчими, а мати чітко визначені повноваження у законодавстві, та складатися з незалежних профільних експертів, що представляють інтереси не лише великого, а й малого та середнього бізнесу.

ПРОБЛЕМА 3:

У 70% випадків судові процеси закінчуються на користь підприємців^[3], що свідчить про необґрунтованість порушення цих справ та вкорінену презумпцію вини платника податків. Найчастіше предметом колізій між бізнесом та митниками є коригування митної вартості, помилки у кодових номерах згідно з УКТ ЗЕД, оформленні митних декларацій. Помилки, допущені при оформленні митних формальностей, імовірно можуть бути ненавмисними й не нести недоброочесних намірів. Однак доведення власної невинуватості означає грошові та часові витрати.

Згідно зі статтею 485 Митного кодексу України, заявлення в митній декларації з метою неправомірного звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру неправдивих відомостей щодо істотних умов зовнішньоекономічного договору (контракту),

[3] Коригування митної вартості. Як бізнесу відстояти свої інтереси. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/11/8/706389/>

ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача товару, неправдивих відомостей, необхідних для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості, та/або надання з цією ж метою органу доходів і зборів документів, що містять такі відомості, або несплата митних платежів у строк, встановлений законом, або інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів, а так само використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі від 50 до 150 відсотків несплаченої суми митних платежів.

В Україні був судовий прецедент для переведення справ навколо неправильного визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД з категорії адміністративних у категорію господарських. Згодом постановою 22.05.2020 р. №751/1477/17, коли Верховний суд визнав, що неправильне визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД не є порушенням митних правил.

У судовій справі також є постанова Верховного Суду від 17 січня 2023 року у справі №0440/5532/18, коли митники намагалися скоригувати вартість товару.

У цій постанові суд касаційної інстанції наголосив, що ціна товару охоплює вартість різних операцій, пов'язаних з товаром, зокрема завантаження та навантаження товару у постачальника і вартість пакування і маркування, тому сторони контракту мають право встановити, що вартість упаковки та маркування входить до вартості товару, якщо інше не обумовлено в специфікаціях.

Ці та інші випадки є прецедентами того, що для вирішення подібних суперечок судова процедура не є необхідною, адже предмету правопорушення як правило немає, якщо не доведено зворотне.

Концептуальна пропозиція вирішення проблеми:

Створення практики позасудового вирішення митних суперечок. Наприклад, за допомогою інституту правового компромісу, який полягає в укладенні мирової угоди між особою та митним органом, посадова особа якого здійснює провадження у справі.

Процедура компромісу, водночас, має включати наявність «третьої» – незацікавленої сторони для його медіації. Цією стороною може виступати представник Ради бізнес-омбудсмена.